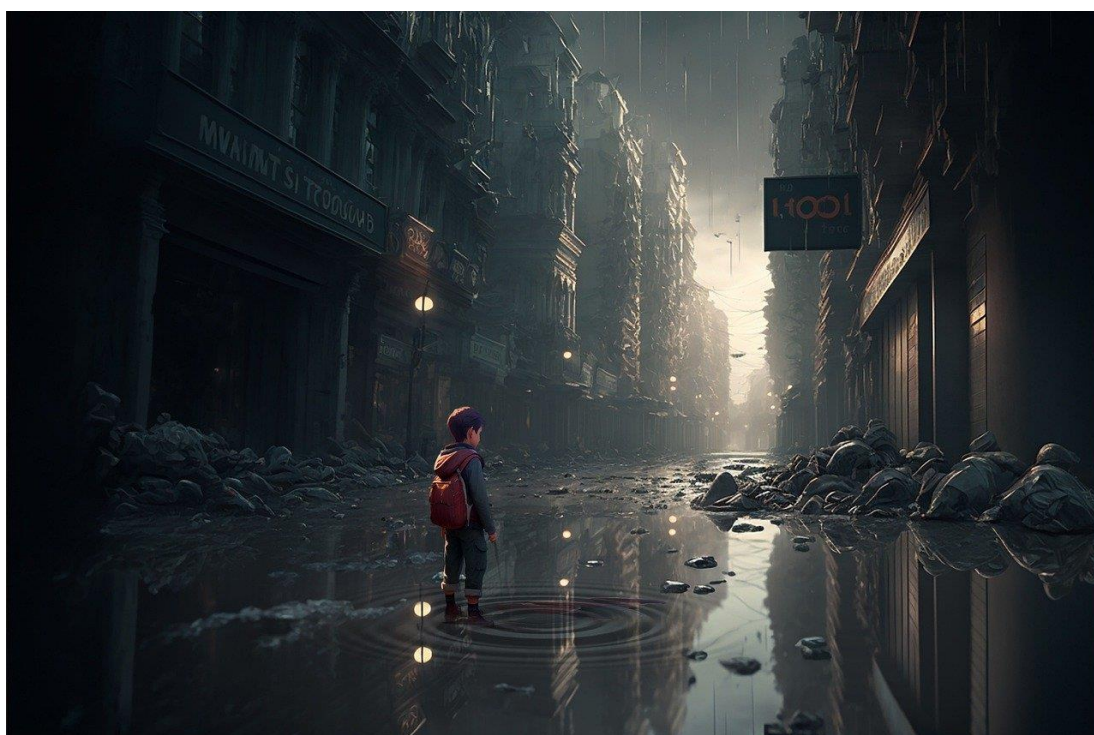

Zsiga Bulcsú

Kelet-közép-európai árvíz kampány-körkép

Bevezetés

Az árvízi vészhelyzet arra sarkallta a politikai vezetőket Magyarországon, hogy a védekezés aktív résztvevőjévé váljanak; gumicsizmát és lapátot ragadtak, terepszemléztek, illetve homokzsákokat pakoltak.

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

Mindez komoly vitákat váltott ki arról, hogy mi is a politikusok szerepe az ilyen szituációkban. Bár ez minden kétséget kizáróan fontos kérdés, azonban minket elsősorban az érdekel, hogy miért vált a politikai verseny részévé az árvízvédelem Magyarországon, illetve, hogy ez a „gátfutás” mennyiben számít kiugrónak a környező országokhoz képest. Ebben az elemzésünkben magyar és más kelet-közép-európai országok vezető politikusainak a Facebook-aktivitását fogjuk összehasonlítani abból a szempontból, hogy azok milyen mértékben foglalkoztak az árvízzel. A régió többi országához képest [Magyarországon](#) a politikai vezetők sokkal nagyobb arányban foglalkoztak az árvízzel. Az elmúlt évtizedekben (ismét) a magyar politika alapkövetelményévé vált, hogy az élre törő politikusoknak vezetői, problémamegoldói kvalitásokat is fel kell tudniuk mutatni ahhoz, hogy sikeresek legyenek. Ez a magyar sajátosság köszönt vissza az árvíz körüli kampány során is.

Az elemzés módszertana

A kutatás során hat kelet-közép-európai ország (Ausztria, Csehország, Magyarország, Szlovákia, Lengyelország, Románia) 53 vezető politikusának a szeptember 13. és 27. közötti Facebook-aktivitását vizsgáltuk meg. Ez az időszak nagyjából egységesen lefedte az árvízvédelemnek a kezdetét és végét. A mintába egyaránt kerültek kormányfők és egyéb kormánytagok, főpolgármesterek, valamint más releváns pártok (társ)elnökei is. Az adatgyűjtés során összegeztük a kijelölt időszakban közzétett Facebook-bejegyzéseket (2226), illetve azokat a posztokat, amelyek valamilyen módon tematizálták az árvizet

(758). Ez azt jelenti, hogy a Facebook-posztok valamivel több mint egyharmada (34,05%) valamilyen formában árvíztematikájú volt.

Árvíz kampány az adatok tükrében

Az 1.-es táblázat az árvíz kampány globális képet mutatja be nekünk, országokra lebontva. Az első két oszlop azt mutatja be, hogy a hat országban összesen hányszor, milyen arányban posztoltak az árvízről a vezető politikusok a Facebookon (a zárójel az árvízről szóló posztok számát jelzi). A táblázat utolsó két oszlopa tovább bontja az adatokat kormánypárti és ellenzéki kategóriákra, ahol a számok az összes árvízről szóló poszt mennyiségi eloszlását, a zárójelben lévő százalékok pedig az adott kategórián belüli arányát prezentálja az árvíz tematikájú Facebook-bejegyzéseknek.

1. táblázat

Ország	Összes poszt	Árvíz	Kormány	Ellenzék
Magyarország	568	305 (53,69%)	81 (76,41%)	224 (48,48%)
Csehország	438	155 (35,38%)	118 (50,21%)	37 (18,22%)
Lengyelország	257	124 (48,24%)	73 (68,22%)	51 (34%)
Ausztria	306	71 (23,2%)	39 (47,56%)	32 (14,28%)
Románia	379	64 (16,88%)	14 (14,28%)	50 (17,79%)
Szlovákia	278	39 (14,12%)	11 (20,37%)	28 (12,5%)

Ha az egyes országokat hasonlítjuk össze, akkor azt látjuk, hogy a vizsgált időszakban a magyar politikusok folytatták a legintenzívebb kampányt a Facebookon. Ezt követi második helyen a cseh politikusok aktivitása, a képzeletbeli dobogó alsó fokára a románok fértek fel, jócskán megelőzve az osztrákokat. Amennyiben figyelembe vesszük, hogy Magyarországgal ellentétben Csehországban kétfordulós szenátusi választást, Ausztriában pedig parlamenti választásokat tartottak, illetve, hogy Románia is parlamenti választás előtt áll (igaz, az csak decemberben lesz), akkor meglepőnek tűnhet, hogy a választási kampány hiányában a magyarok voltak a legaktívabbak. A másik végletet a szlovák és lengyel politikusok jelentették, akik a vizsgált időszakban kevesebb, mint feleannyi bejegyzést osztottak meg a követőikkel, mint a magyar politikusok. Ha figyelembe vesszük, hogy Magyarországon, Lengyelországban és Szlovákiában nem tartanak a közeljövőben választásokat, szembeötlő, hogy hazánk politikusai ennek

ellenére is többször osztottak meg valamilyen tartalmat a Facebookon, mint a másik két ország politikusai együttvéve.

Amennyiben egy országban a kormánypártokkal ellentétben az ellenzéki pártok viszonylag kevesebbet posztolnak a árvízről, az azt jelentheti, hogy 1) az ellenzék elismeri a kormányzat elsődlegességét a katasztrófavédelemben és nem politizálja azt át; 2) a társadalom részéről konszenzus van arról, hogy a katasztrófavédelem nem pártpolitikai, hanem kormányzati probléma, ami "távol tartja" az ellenzéki politikusokat a töltésektől; valamint 3) az ellenzék "beletörődött" abba az asszimetrikus helyzetbe, ami a katasztrófák kezelését illeti: a kormányzat teljesítőképessége kerül a figyelem középpontjába.

Az árvíz kommunikálása meglehetősen alacsony, átlag alatti szinten volt mind Szlovákiában, mind Romániában; ebben a két országban se a kormány, se az ellenzék nem politizálta át a vészhelyzetet. Amíg Csehországban és Ausztriában a kormánykoalíciók már jóval az átlag felett foglalkozott az árvízzel, addig az ellenzékük az előző két ország opozíciójához hasonló arányokat produkált. A régió két "éllovasa" Magyarország és Lengyelország volt ami az árvízről szóló posztok mennyiségét és arányát illeti (a cseh kormánypártok esetében kiemelendő, hogy egy ötpárti koalícióról van szó, amelyben négy résztvevő párt elnöke egyúttal kormánytag is volt, ami némileg árnyalja a 118 árvizes bejegyzés mennyiségét). Ebben a két országban mind a kormánypártok, mind az ellenzékiek meglehetősen nagy figyelmet

szenteltek az árvíznek, bár a lengyel ellenzék csak átlagos mértékben (34%) tematizálta az árvizet (vö. magyar ellenzék 48,48%). Ugyanakkor azt láthatjuk, hogy a magyar politikusok “magabiztosan” vezetik a képzeletbeli tabellát, ráadásul, ami a posztok természetét illeti, további jelentős különbségeket állapíthatunk meg, erre viszont csak később térünk ki.

Politikai vezetés és az árvíz

A 2.-es táblázatban összevetjük egymással a hat vizsgált ország kormányfőinek és az őket kihívó legerősebb/legnépszerűbb ellenzéki vezetőknek a Facebook-aktivitását. Ebben a részben már a kormányzati hatalomért versenyben lévő aktorok viselkedését, majd válságkezelő stílusát fogjuk összehasonlítani. A “Posztok” oszlopok magába foglalják a vizsgált időszak alatt összes kirakott Facebook-bejegyzést, valamint zárójelben azon tartalmak számát, amelyek az árvizet tematizálták (az “Arány” oszlopok a két szám hányadosát mutatják).

2. táblázat

Kormányfők	Posztok	Arány	Vezető ellenzéki	Posztok	Arány
Donald Tusk	46 (39)	84,78%	Mateusz Morawiecki	37 (21)	56,75%
Orbán Viktor	106 (81)	76,41%	Magyar Péter	84 (54)	64,28%
Karl Nehammer	43 (19)	44,18%	Herbert Kickl	87 (13)	14,94%
Petr Fiala	60 (25)	41,66%	Andrej Babis	48 (6)	12%
Marcel Ciolacu	46 (8)	17,39%	George Simion	39 (24)	61,53%
Robert Fico	9 (1)	11,1%	Michal Šimečka	41 (6)	14,63%

Egy kivételtől eltekintve a hat vizsgált ország kormányfői és vezető ellenzéki politikusai nagyjából hasonló intenzitással foglalkoztak az árvíz kérdésével a Facebook oldalakon, mint ahogyan azt az 1.-es táblázat felvázolta. Az osztrák Karl Nehammer és a cseh Petr Fiala mérsékelten az átlag felett, a román Marcel Ciolacu és a szlovák Robert Fico pedig meglehetősen az átlag alatt foglalkoztak az árvíz kérdésével. A velük viaskodó vezető ellenzéki pártok első emberei egy kivétellel a korábban megfigyelt összellenzéki adatoknak megfelelően posztoltak az árvírről.

Herbert Kickl, Andrej Babiš és Michal Šimečka úgy tűnik, hogy elfogadták a kormányzat válságkezelési szerepét és nem léptek a tettek mezejére. A kelet-közép-európai régió több országában is meglehetősen gyakoriak voltak azok a politikusi vélemények, amelyek azt fejtették ki, hogy a védekezés legfontosabb szereplői a hatóságok és a szakértők, nem pedig a politikusok. Ilyenre volt példa a lengyel szélsőjobboldali Konföderáció egyik társelnökének, Sławomir Mentzennek a reakciója, aki megtagadta, hogy a személyes imázs építése érdekében az árvízzel „pózoljon”. Mindez persze nem azt jelenti, hogy ne lettek volna olyan ellenzéki pártvezetők, akik „kilógtak” volna a saját politikai környezetükből. Mateusz Morawiecki és Magyar Péter már jóval aktívabbak (és kritikusabbak) voltak, mint az előbb felsoroltak. Hozzájuk csatlakozott a szélsőjobboldali AUR-tól George Simion is, aki magasan a legaktívabb román politikus volt, ami az árvíz tematizációját illeti.

Érdeemes azonban a számok mögé nézni és megvizsgálni, hogy az általunk elemzett vezető politikusok miképpen próbálták értelmezni a veszélyhelyzetet, illetve milyen politikai vezető stílusát nyújtották a választók számára. Az eredmények alapján például úgy tűnhet a számunkra, mintha Donald Tusk kommunikációját jobban meghatározta volna az árvízi védekezés, mint Orbán Viktorét. Ha a két kormányfő bejegyzéseinek a tartalmi részét is összehasonlítjuk, akkor már egészen eltérő képet kapunk a válságkezelő stílusukról. Tusk a legtöbb vizsgált kormányfőhöz hasonlóan keveset tartózkodott az árvízvédelem frontvonalában. Dominánsan szöveges bejegyzéseket tett ki; azokon a képeken és videókon, amelyeken személyesen is szerepelt, döntő többségében válságkezelő értekezleten vett részt vagy sajtótájékoztatót tartott.

Mindösszesen két képen láthatjuk úgy a lengyel Minisztertanács elnökét, hogy a terepen tartózkodott volna (Nehammer három, Fiala pedig egy hasonló képet rakott ki). Orbán Viktor másfajta politikai vezető képét sugalmazta a tartalomfogyasztók számára: a 81 árvízrel kapcsolatos bejegyzése 123 olyan képet tartalmazott, amelyen terepszemlét tartott, gátakon egyeztetett a szakemberekkel, valamint katonákkal és önkéntesekkel beszélgetett vagy fotózkodott. A magyar miniszterelnök egy olyan politikai vezető képét kommunikálta a választók felé, aki ott van, amikor baj van, valamint mozgósítja azokat a tapasztalatokat, amelyeket a korábbi árvizeknél szerzett. Orbán Viktor után a második „legnagyobb” jelenléttel a román miniszterelnök, Marcel Ciolacu volt: ő kilenc olyan képet osztott meg, amelyen terepen volt és vigasztalta az otthonaikat elvesztő állampolgárokat.

Hasonló mintázatot figyelhetünk meg az ellenzéki vezérek önreprezentációjában is. Ahol a legfontosabb kihívók keveset foglalkoztak az árvízrel, ott jellemzően óvatosságra intették a lakosságot és részvétet nyilvánítottak az áldozatoknak, tehát elismerték a kormányzat válságkezelő pozícióját. Az árvízrel gyakrabban tematizáló politikusok vezetői stílusai között szintén fontos tartalmi különbségek állapíthatók meg. Morawiecki Magyarra és Simionra ellentétben nem vett részt a védekezésben, helyette az árvíz sújtotta területek lakosságának szervezett gyűjtést, illetve a Tusk-kormány katasztrófakezelési kompetenciáját kérdőjelezte meg. Simion és Magyar aktívan, önkéntesként vettek részt a védekezésből, tehát olyan

politikus imázsát keltették, aki megoldja a problémákat. A Tisza Párt elnökének például 84 Facebook-bejegyzéséből 54 szólt az árvízről, valamint 59 olyan képet posztolt, amelyeken önkénteskedett. Ehhez hozzá kapcsolódott mindkét politikus részéről egy olyan fajta diskurzus is (igaz eltérő mértékben), amely az állam és a kormányfő nem elégséges fellépéséről szólt.

Árvíz kampány és a hagyományok

Egy korábbi, kétrészes elemzésünkben már felhívtuk a figyelmet arra a magyar sajátosságra, ami a [politikai vezetők](#) szerepét illeti. Magyarországon komoly hagyománya van annak, hogy a magyar bel- és külpolitikát több cikluson keresztül egy kiemelkedő politikus határozza meg - Orbán Viktor maga is ebbe a sormintába illeszkedik bele. Éppen ezért érdemes ezen a szemüvegen keresztül is megvizsgálni a fentebb felvázolt mintázatokat. A természeti katasztrófák mind olyan kívülről érkező válságjelenségek, amelyek hirtelen jönnek és éppen ezért gyors, határozott fellépést követlenek meg a politikai vezetőktől. Mindez persze nem azt jelenti, hogy a katasztrófa átvészelésén túl ne politikai vonzata egy ilyen eseménynek. A modern, személyközpontú politika velejárója, hogy az ilyen események során a vezéreknek kitüntetett szerepük van a válságok kezelésében, valamint az is, hogy felhasználják a róluk alkotott kép befolyásolására.

Az általunk vizsgált két hétben ugyanakkor a régió vezető politikusai meglehetősen eltérő mértékben használták fel az árvíz adta lehetőséget a karizmatikusságuk bizonyítására. A legtöbb kormányfő és ellenzéki vezér a régióban kis túlzással "személytelenül" vettek részt a válság menedzselésében, hátrahúzódtak, tájékoztatták a lakosságot a helyzet súlyosságáról és megköszönték a hatóságok szakszerű közbelépését. Bár Lengyelországban Donald Tusk és Mateusz Morawiecki sokat foglalkoztak az árvíz kérdésével, nem mondhatjuk el róluk, hogy a vészhelyzetet különösebben kihasználták volna a személyes imázsuk építésére. Magyarországon ezzel ellentétben a régiótól eltérően viszonyulnak a különleges helyzetekhez. Orbán Viktortól már megszokhattuk, hogy kihasználja a válságokat, sőt, olykor ő maga teremti meg vagy értelmezi újra a karizmatikus cselekvéshez a rendkívüli helyzeteket. Magyar Péter az árvíz kampányával megpróbálta újraértelmezni az árvízi vészhelyzetet. A Tisza Párt elnöke meghosszabbította a nyári kórházlátogatásos, hőmérőzős kampányát, hasonló vehemenciával [kritizálta az Orbán-kormányt](#), és azt a benyomást próbálta kelteni, hogy komoly, rendszerszintű probléma van Magyarországon: "Egy normálisan működő kormányzatnál nem a hivatásos állomány egészítené ki a civilek munkáját, hanem fordítva."

Magyar Péter (feltehetőleg) azt a tanulságot vonta le a magyar politika kapcsán, hogy a sikeres politizáláshoz azt a benyomást kell kelteni a választókban, hogy ő rendelkezik azokkal a vezetői kvalitásokkal, amelyek alkalmassá teszik arra, hogy Orbán Viktor kihívója legyen.

Ehhez, ítélete szerint az is kell, hogy olykor kikezdje azokat az íratlan szabályokat (például az ellenzék nem politizálja át az árvizet), amelyeket a többi országban az ellenzék (kevés kivételtől eltekintve) betartott. Herbert Kickl és Andrej Babiš például ezen íratlan szabályok betartásával, más eszközökkel értek el választási sikereket.

Konklúzió

A nemzetközi összehasonlítás lehetővé teszi a számunkra, hogy a magyar politikusok kommunikációs szokásait elhelyezhessük tágabb keretek között. A Facebook-aktivitások elemzése több szempontból is érdekes eredményhez vezetett. Láthattuk például, hogy már egy ilyen viszonylag kis mintából is sok jelentős különbség és hasonlóság állapítható meg. Az általunk vizsgált hat országból négyben (Ausztria, Szlovákia, Románia, Csehország) mintha tényleg hűek lettek volna a politikusok ahhoz az íratlan szabályhoz, hogy az árvízből nem szabad „politikát csinálni”: a kormánypárti politikusok kivételével ezen országok politikusai javarészt belpolitikai témákkal foglalkoztak a Facebook-oldalaikon (megszorítások, kormányválság, szociális kérdések stb.). Ha valamilyen úton-módon mégis megnyilvánultak az árvíz kapcsán, akkor azt javarészt a kormányzati autoritás megkérdőjelezése nélkül tették. Azt is megállapíthatjuk, hogy a két választási kampány során a kormánypártok nem profitáltak abból, hogy többet foglalkoztak az árvízzel, mint az ellenzék.

Ausztriában az Osztrák Szabadságpárt győzedelmeskedett, míg Csehországban a szenátusi választáson Andrej Babiš pártja növelte meg jelentősen a mandátumainak a számát.

Magyarország és Lengyelország politikai vezetői (valamint Romániában George Simion) azonban kiemelkedtek, vagyis úgy gondolhatják, hogy a politikai verseny állásán változtatni lehet, ha valaki úgy mutatkozik egy természeti katasztrófa idején, mint aki kezelni tudja az ilyen jellegű problémákat. A két ország esetében megállapítottuk, hogy a magyar politikusok sokkal „akcióközelibb” tartalmakat osztottak meg a lengyeleknél. Magyarországon szembeötlően nagyobb tétje van egy válság során, hogy ki lesz az a politikus, aki kezelni is tudja azt. Ez a magyar politikai hagyomány egy olyan jellegére mutat rá, ami a régió többi országában kevésbé fedezhető fel. Magyarország nem csak az „árvízi hajósok”, hanem a politikai vezetők országa is.